

13. Pedagogický reformismus ve světě i u nás. Hlavní myšlenky a představitelé.

Od počátku 20. století vzniká hnutí zvané **pedagogický reformismus**. Kritika dosavadního způsobu vzdělávání – memorování, intelektualismu, herbartovské školy.

Zdroje reformismu : Tolstého volná škola, Rousseauovo pojetí přirozené výchovy, Deweyovy a Spencerovy názory na nutnost praktického a pro život připravujícího vzdělání. Reformisté preferují individuální výchovné cíle, aktivitu jedince, maximální přiměřenost a tzv. pedocentrismus (dítě je centrem výchovy, cíle výchovy jsou zcela podřízeny individuálním zájmům a potřebám dítěte).

Příklady reformistů : **Ellen Keyová** (1849-1926), švédská pedagožka, stoupenkyně ženského hnutí, vyžaduje přirozenou výchovu, až pedagogický anarchismus. Spis *Století dítěte* (1903)-manifest práva dítěte na svobodnou výchovu.

Marie Montessoriová (1870-1952), italská lékařka, zaměřena na předškolní výchovu (*Dům dětí*).

Ovide Decroly (1871-1936), belgický pedagog, psycholog a lékař. *Škola životem a pro život*, hlavní jsou dětské zájmy a zkušenosti.

Z myšlenek reformismu vycházejí pokusy o nový model školy. Tak ve 20. století vznikají tzv. **alternativní školy, kde se aplikuje moderní pedagogická teorie**.

Rudolf Steiner (1861-1925), německý filozof a pedagog, zakladatel *waldorfské školy*.

Helena Parkhurstová (1897-1957) vytvořila *daltonský učební plán* založený na samoučení podle vlastního programu

Carleton Wolsey Washburne (1889-1968) *zavedl winnetskou soustavu*, která se inspirovala daltonským plánem, ale lišila se tím, že kromě individuálního učení dávala prostor i skupinové práci žáků.

Célestin Frainet (1896-1966) buduje svoji *moderní školu* založenou na pracovní aktivitě žáků, na radostnosti, kooperaci a tvorbě školního společenství.

Peter Petersen (1884-1952), tvůrce tzv. *jenského plánu*, jádrem výuky není školní třída, ale přirozená skupiny žáků vytvořená na základě svobodného sdružování žáků, tzv. školní pospolitost.

Reformní pokusy v české pedagogice

Anna Sússová (1858-1941), pokusná mateřská škola

František Bakule (1877-1957), práce s postiženými dětmi zaměřená na

estetickovýchovnou činnost, Bakulovi zpěváci.

Josef Úlehla (1852-1933), propagátor volné svobodné výchovy, výuka bez rozvrhu, bez učebního plánu, základem je osobní zkušenost žáka, pozorování, experiment.

Josef Bartoň (1865-1945). Usiluje ve škole o tzv. *Domov lásky a radosti*. Důraz na mravní výchovu.

Ladislav Švarc (1883-1974), **Ferdinand Krch** (1883-1973), **Ladislav Havránek** (1884-1961), působí v *Domě dětství* v Horním Krnsku u Mladé Boleslavi. Umělecky orientovaná internátní škola

Čeněk Janout (1885-1965), **František Náprstek** (1877-1955), **Jan Hostáň** (1898-1982) *Volná škola práce na Kladně*, koedukovaná, pracovně zaměřená škola s prvky tolstojovské volné školy.

Eduard Štorch (1878-1956), zbudovat v Praze-Libni na ostrově Dětskou farmu, pokus o školu v přírodě.

Mezi další učitele-pokusníky můžeme zařadit i následující jména :

Frank Mužík, Marie Kúhnelová, Jaroslav Sedlák, Karel Žitný aj.

Na přelomu 20. a 30. let 20. století **vzniká reformní hnutí řízené státem**. Končí období individuálních pokusů a formuje se směr vycházející z objektivních vědeckých poznatků. Vzorem se stává americké školství. Organizovány zájezdy do zahraničí, konference, porady. V Praze vzniká Škola vysokých studií pedagogických. Pod vedením Václava Příhody (1889-1979) vzniká r. 1929 *Organizační a učební plán reformních škol*. Podle něho začaly pracovat od roku 1929/30 pokusné školy např. v Praze-Nuslích, v Michli, Hostivaři, v Bakově nad Jizerou, ve Zlíně.

Začaly pracovat : pokusné školy obecné (I. stupeň)

Komenium (jednotná škola II. stupně)

Atheneum (jednotná škola III. stupně), ta až od r. 1934.

Šlo o vytvoření **jednotné třístupňové školy**.

Charakteristika reformních škol :

- dítě se stalo středem školské péče a práce
- na základě psychologických šetření byl zdůrazněn princip individualizace, děti potřebují individuální vedení, proto velký rozvoj didaktických a výchovných metod,
- měřítkem pro výběr učiva je jeho užitečnost pro žáka, škola učí pro život
- vyzdvižen ideál tzv. činné školy, dítě má získávat poznatku vlastní prací, samoučením (reakce na tradiční školu založenou na pasivním přístupu a pamětném učení)
- nový přístup ke zkoušení – testování (je objektivní, všichni mají stejné otázky, vyhodnocení správnosti v procentech
- důraz na sociální výchovu, ve škole žákovská samospráva,
- velká pozornost věnována otázce výběru základního učiva, pro žáky méně schopné byla stanovena jen nejnütnější látka
- pro žáky dlouho nemocné zřizována na větších školách tzv. podpůrná třída,
- budovaly se moderní školní budovy, světlé, vzdušné, vybavené pomůckami, odborné pracovny, kabinety, školní pozemky, dílny, knihovny, čítárny, hřiště, tělocvična, kuchyně, jídelna apod.

Literatura :

BLATNÝ, L.- JŮVA, V. Kapitoly z dějin pedagogiky. Brno : PdF MU, 1996, 75 s. ISBN 80-210-1295-1

JŮVA, V sen.&jun. Stručné dějiny pedagogiky. Brno : Paido 1997. 76 s. ISBN 80-85931-43-5

JŮVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno : Paido 1994. 51 s. ISBN 80-901737-0-5

SVOBODOVÁ, J.- JŮVA, V. Alternativní školy. Brno: Paido 1996.113 s. ISBN 80-85931-19-2

14. Hlavní směry pedagogiky 20. století – experimentální, existencialistická, neotomistická, antiautoritativní, sovětská, postmodernistická.

Experimentální pedagogika – snaha o přesné měření výchovně vzdělávacího procesu.

Alfred Binet (1857-1911) - profesor psychologie na pařížské Sorbonně, jako první začal provádět testový výzkum inteligence dětí. Přesně stanovil podmínky provádění testů a jejich vyhodnocování. Později zavedeno vyjadřování stupně inteligence ve formě inteligenčního kvocientu (IQ), který je dán poměrem věku mentálního k věku chronologickému.

Později se začalo vedle testů měřících inteligenci používat i didaktických testů, které měřily vědomosti žáků.

Ernst Meumann (1862-1915), německý psycholog a pedagog, uplatňoval experimentální metodu i v pedagogice. Dílo Přednášky k úvodu do experimentální pedagogiky a její psychologické základy – snaha o systematický přehled experimentální pedagogiky. Snažil se odhalit zákonitosti fyzického a psychického vývoje dítěte hlavně metodou sebepozorování (introspekce) dítěte v umělém prostředí psychologické laboratoře.

Wilhelm August Lay (1862-19826), význačný představitel německé experimentální pedagogiky zavádí teorii „pedagogiky činu“, která měla nahradit verbální výuku typickou pro školu 19. století. Výchovou se mají vytvářet reakce u dítěte, hlavně reakce pohybové. Ve výuce kladl důraz na činnosti dítěte – kreslení, lepení, rýsování, zpěv, tanec apod.

Existencialistická pedagogika, vychází z existencialistické filozofie, která chápe *existenci* jako jedinou formu bytí, která je námi poznatelná. Nemůžeme ji poznat racionálně rozumem, ale pouze iracionálně přímým prožitkem. Ten nejlépe popíšeme uměleckou formou. Existencialistická filozofie se zaměřuje na jedince, který je soustředěn na sebe sama, člověk je bezmocný, jeho existence je pomíjivá. Člověk je vržen do světa, je bezmocný, nemůže ovlivnit počátek ani konec své existence.

**Představitelé existencialistické pedagogiky : Otto Friedrich Bolnow (1903-1991)
Klaus Schaller (1925)**

Nejvyšší hodnotou této pedagogiky je člověk. Proto cílem výchovy je rozvoj individuality, individuální osobnosti člověka. Ve výchovném procesu hrají důležitou roli nejen činitelé racionální, ale též činitelé iracionální, jako jsou citové prožitky. Ve škole je proto velmi důležitý citlivý vztah pedagoga k žákům, pozitivní klima ve třídě, kladné citové působení na žáky, tvůrčí přístup učitele k práci a jeho nadšení . Zdůrazňuje se zde principi radostnosti ve výuce.

Neotomistická pedagogika, vychází z neotomismu, náboženské filozofie 20. století, která vychází z učení Tomáše Akvinského (viz středověk, scholastika).

Představitel neotomistické pedagogiky : Jacques Maritain (1882-1973), francouzský filozof, formuloval principy neotomismu v díle *Výchova na rozcestí*. Provádí kritiku současného stavu společnosti, kde převládá egoismus, brutalita, lidstvo degeneruje. Lidstvo může zachránit křesťanský humanismus, křesťanská výchova. Jen tímto způsobem může lidstvo překonat hlubokou morální a duchovní krizi.

Antiautoritativní pedagogika – dovádí úsilí o svobodnou, volnou školu, která by nebyla autoritativní, k úplnému extrému. Požaduje úplné odtržení školy od tradic. Prosazuje výchovu zbavenou jakéhokoli útlaku, výchovu, která by podporovala

sebevědomí žáka, nepotlačovala jeho potřeby, zabezpečila jeho svobodný rozvoj (srovnej Rousseau, Tolstoj..)

Antipedagogika se liší od antiautoritativní pedagogiky tím, že odmítá výchovu vůbec. Jde o směr, který se objevil v Západní Evropě asi před třiceti lety. Chce bojovat proti výchovné společnosti, výchova je „mrzačení dětí“. Stoupenci antipedagogiky požadují pouze vzdělávání, ale bez výchovy, která podle nich dítě pouze deformuje.

Sovětská pedagogika – rozvíjela se v Sovětském svazu od 20. let 20. století.

Založena na marxisticko-leninských filozofických východiscích. Zdůraznění jednotné státní školy, političnosti a ideovosti.

Představitelé :

Pavel Petrovič Blonskij (1884-1941)- dílo Základy pedagogiky, Pracovní škola. Zdůrazňuje úlohu výrobní práce , kterou je třeba spojovat s vyučováním.

Anton Semjonovič Makarenko (1888-1939)- díla Pedagogická poema, Začínáme žít, Vlajky na věžích, Přednášky o výchově dětí, Problémy školní sovětské výchovy, Přednášky pro rodiče...). Zdůrazňuje princip pedagogického optimismu a humanismu a tzv. perspektivních linií- vypěstovat u žáků perspektivy blízké, střední a vzdálené. Hodně se zabývá prostředky výchovy. Nejdůležitější jsou práce, kolektiv a režim.

Vasilij Alexandrovič Suchomlinskij (1918-1970). Díla Pavlyšská střední škola, Moje srdce patří dětem, Hovory s mladým ředitelem školy, Rodičovská pedagogika aj., celkem 36 knih a monografií. Z celého díla je vidět velká láska k dětem, řeší otázky jejich výchovy a vzdělávání, zabývá se materiálním vybavením školy, formováním a řízením pedagogického kolektivu na školách.

Postmodernistická pedagogika

Postmodernismus – vlna kriticismu a skepticismu od počátku 80. let 20. století. Snaha zbavit výchovu všeho autoritativního. Jedinci mají být vedeni k pluralitnímu vidění a chápání skutečnosti, k toleranci a vzájemnému porozumění. Jednotné výchovně vzdělávací programy jsou nahrazovány programy alternativními, volitelnými.

Představitelé : Jean Francois Lyotard – dílo Postmoderní úděl

Wolfgang Welsch – Naše postmoderní moderna, Cesty z moderny.

Literatura :

BLATNÝ, L.- JŮVA, V. Kapitoly z dějin pedagogiky. Brno : PdF MU,
1996, 75 s. ISBN 80-210-1295-1

JŮVA, V sen.&jun. Stručné dějiny pedagogiky. Brno : Paido 1997. 76 s.
ISBN 80-85931-43-5

JŮVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno : Paido 1994. 51 s.
ISBN 80-901737-0-5

SVOBODOVÁ, J.- JŮVA, V. Alternativní školy. Brno: Paido 1996.113 s.
ISBN 80-85931-19-2

ŠTVERÁK, V. Stručné dějiny pedagogiky. Praha: SPN 1983, 380 s.